

Postępowania odrębne w sprawach małżeńskich i stosunkach pomiędzy rodzicami a dziećmi

Zajęcia nr 4

Postępowanie w sprawach małżeńskich

W postępowaniu odrębnym w sprawach małżeńskich rozpoznawane są sprawy:

- o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa;
- o unieważnienie małżeństwa;
- o rozwód;
- o separację (spomą).

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Postępowanie nieprocesowe

- rozstrzygnięcie o istotnych sprawach rodziny (art. 24 KRO),
- podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej,
- separacja na zgodny wniosek małżonków,
- zezwolenie na zawarcie małżeństwa kobiecie nie mającej ukończonych 18 lat.

Zwykły tryb procesowy

- ustanowienie rozdzielności majątkowej pomiędzy małżonkami (odpowiednie stosowanie przepisów z postępowania odrębnego).

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Właściwość rzeczowa sądu (art. 17 pkt 1 KPC)

Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy:

- o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia;

Właściwość miejscowa sądu (art. 41 KPC)

Powództwo ze stosunku małżeństwa wytacza się wyłącznie przed sąd, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie miejsce zamieszkania, jeżeli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu. Z braku takiej podstawy wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania strony pozwanej, a jeżeli i tej podstawy nie ma - sąd miejsca zamieszkania powoda.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Podmioty uczestniczące w postępowaniu:

1. w sprawach małżeńskich zarówno powodem, jak i pozwanym może być każde z małżonków, w zależności od tego, kto pierwszy wystąpi z powództwem,
2. interwencja uboczna możliwa jest w sprawach o unieważnienie małżeństwa z powodu bigamii oraz kazirodztwa (art. 13 i 14 KRO) oraz w sprawach o ustalenie istnienia (nieistnienia) małżeństwa,
3. prokurator może wytoczyć powództwo o unieważnienie małżeństwa oraz o ustalenie istnienia (nieistnienia) małżeństwa. Prokurator może zaskarżyć wyrok orzekający rozwód czy separację (tak też: uchwała Sądu Najwyższego z dnia z 27 marca 1981 r., III CZP 14/81, OSNC 1981, Nr 10, poz. 184). Nie powinien jednak posiadać legitymacji do zaskarżenia wyroku oddalającego powództwo (S. Krześ (w:) *E. Marszałkowska-Krześ (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa, 2018*).

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Pełnomocnictwo procesowe ogólne (wzór)

Ja, niżej podpisany, niniejszym udzielam

(imię i nazwisko, miejsce zamieszkania/siedziba)

pełnomocnictwa do reprezentowania

(imię i nazwisko/firma, miejsce zamieszkania/siedziba)

przed sądami wszystkich instancji oraz przed innymi organami.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Pełnomocnictwo procesowe szczególne (wzór)

Ja, niżej podpisany, reprezentujący zgodnie z zasadami reprezentacji potwierdzonymi w aktualnym odpisie KRS/pełnomocnictwie

(imię i nazwisko/firma, miejsce zamieszkania/siedziba, Nr i seria dowodu tożsamości/ niniejszym udzielam

(imię i nazwisko, miejsce zamieszkania/siedziba)
pełnomocnictwa do reprezentowania

przed sądami powszechnymi wszystkich instancji w sprawie przeciwko

(imię i nazwisko/firma, miejsce zamieszkania/siedziba)/ zawisłej przed sądem w X,
pod sygn akt: X.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Art. 45 Konstytucji RP

2. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie.

Art. 9 KPC [Zasada jawności]

§ 1. Rozpoznawanie spraw odbywa się jawnie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (...)

Art. 326 [Ogłoszenie]

§ 3. (...) Po ogłoszeniu sentencji przewodniczący lub sędzia sprawozdawca podaje ustnie zasadnicze powody rozstrzygnięcia albo wygłasza uzasadnienie, może jednak tego zaniechać, jeżeli sprawa była rozpoznawana przy drzwiach zamkniętych.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Art. 430 KPC

Małoletni, którzy nie ukończyli lat trzynastu, a zstępni stron, którzy nie ukończyli lat siedemnastu, nie mogą być przesłuchiwani w charakterze świadków.

Art. 216⁽¹⁾ KPC

§ 1. Sąd w sprawach dotyczących osoby małoletniego dziecka wysłucha je, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala. Wysłuchanie odbywa się poza salą posiedzeń sądowych.

§ 2. Sąd stosownie do okoliczności, rozwoju umysłowego, stanu zdrowia i stopnia dojrzałości dziecka uwzględni jego zdanie i rozsądne życzenia.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Uchwała

Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego - Izba Cywilna - zasada prawna

z dnia 12 maja 1952 r.

C 1572/51

Jeżeli pozwany nie żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności ani nie składał w sprawie wyjaśnień ustnie lub na piśmie, a na rozprawę nie stawił się albo mimo stawienia się nie brał udziału w rozprawie, **wyrok także w sprawach małżeńskich jest zaoczny.**

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Art. 299 [Dopuszczenie dowodu] Jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd dla wyjaśnienia tych faktów może dopuścić dowód z przesłuchania stron.

Znaczenie, jakie ustawodawca wiąże z dowodem z przesłuchania stron w sprawie o rozwód, wymagało zmiany zasad jego przeprowadzenia oraz rezygnacji z ograniczonego – na gruncie art. 299 KPC – zasięgu, tj. tylko co do faktów dotychczas niewyjaśnionych. Nie jest to **dowód o charakterze posiłkowym, lecz zmierzający do wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności faktycznych sprawy i ustalenia rzeczywistego stanu rzeczy**. Odpowiednie zastosowanie art. 302 § 1 KPC stwarza możliwość pominięcia dowodu z przesłuchania stron lub ograniczenia do przesłuchania jednej strony, gdy przemawiają za tym przyczyny natury faktycznej lub prawnej (Żyżnowski (w:) A. Marciniak (red.), K Piasecki (red.) *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 367–729*)

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Art. 365 KPC

§ 1. Orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby.

Podmiotowy zakres związania prawomocnym orzeczeniem. Omawiany przepis wskazuje grupy **podmiotów związanych prawomocnym orzeczeniem**. Obok stron, prawomocnym orzeczeniem sądu są związane sądy państwowe, które byłyby właściwe do rozpatrywania konkretnej sprawy, i dla których skutkiem wydanego już i prawomocnego wyroku jest prawna niemożliwość rozpatrywania konkretnej sprawy. Trzecią grupą podmiotów są inne sądy, organy państwowe i organy administracji publicznej, które są związane prawomocnym orzeczeniem w tym sensie, że muszą uznać rozstrzygnięcie wyroku za wiążące. Czwartą grupą podmiotów są inne osoby, do których zalicza się np. członków spółdzielni, dłużników solidarnych (zob. np. *M. Jędrzejewska*, *Rozszerzona prawomocność*, s. 114 i n.).

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Art. 58 KRO

§ 1. W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd uwzględnia pisemne porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia.

§ 1a. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

§ 1b. Na zgodny wniosek stron sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem.

§ 2. *Jeżeli małżonkowie zajmują wspólne mieszkanie, sąd w wyroku rozwodowym orzeka także o sposobie korzystania z tego mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania rozwiedzionych małżonków. W wypadkach wyjątkowych, gdy jeden z małżonków swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd może nakazać jego eksmisję na żądanie drugiego małżonka. Na zgodny wniosek stron sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe.*

§ 3. *Na wniosek jednego z małżonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu.*

§ 4. *Orzekając o wspólnym mieszkaniu małżonków sąd uwzględnia przede wszystkim potrzeby dzieci i małżonka, któremu powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej.*

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Art. 439 KPC

§ 1. Powództwo wzajemne o rozwód lub o separację jest niedopuszczalne.

§ 2. W czasie trwania procesu o rozwód lub o separację nie może być wszczęta odrębna sprawa o rozwód albo o separację.

§ 3. Strona pozwana w sprawie o rozwód może jednak również żądać rozwodu albo separacji. Strona pozwana w sprawie o separację może również żądać separacji albo rozwodu.

Art. 61(2) KRO

§ 1. Jeżeli jeden z małżonków żąda orzeczenia separacji, a drugi orzeczenia rozwodu i żądanie to jest uzasadnione, sąd orzeka rozwód.

§ 2. Jeżeli jednak orzeczenie rozwodu nie jest dopuszczalne, a żądanie orzeczenia separacji jest uzasadnione, sąd orzeka separację.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Art. 60 KRO

§ 1. Małżonek rozwiedziony, który **nie został uznany za wyłącznie winnego** rozkładu pożycia i który **znajduje się w niedostatku**, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego.

§ 2. Jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczyniać się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Nowe uregulowanie zawarte w art. 445 KPC zmierza do **skupienia całości spraw w sądzie**, przed którym toczy się proces o rozwód lub o separację. Z istoty rozstrzyganego sporu i zakresu czynionych ustaleń sąd ten ma najlepsze rozeznanie o stopniu i przyczynach natężenia konfliktów rodzinnych. Taka koncentracja spraw zapobiega sprzeczności i rozbieżności ferowanych orzeczeń, co byłoby niemożliwe do wyeliminowania w przypadku pozostawienia tych spraw w różnych sądach i równoległego kontynuowania w nich postępowania. Dlatego w czasie trwania procesu o rozwód (separację) nie mogą być wszczęte inne, odrębne sprawy o zaspokojenie potrzeb rodziny, o alimenty między małżonkami, a także między nimi a ich wspólnymi małoletnimi dziećmi, co do żądanych świadczeń za okres od wytoczenia każdego z wymienionych powództw (*Art. 445 KPC T. II red. Piasecki 2016, wyd. 7/Żyznowski*).

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Sprawy, w których sąd może skierować strony do mediacji, w celu zawarcia ugody.

- zaspokojenia potrzeb rodziny;
- alimentów;
- sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej;
- kontaktów z dziećmi;
- spraw majątkowych, o których sąd rozstrzyga w wyroku orzekającym rozwód lub separację.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Art. 446 KPC

W razie śmierci jednego z małżonków postępowanie umarza się.

Art. 940 KC

§ 1. Małżonek jest wyłączony od dziedziczenia, jeżeli spadkodawca wystąpił o orzeczenie rozwodu lub separacji z jego winy, a żądanie to było uzasadnione.

§ 2. Wyłączenie małżonka od dziedziczenia następuje na mocy orzeczenia sądu. Wyłączenia może żądać każdy z pozostałych spadkobierców ustawowych powołanych do dziedziczenia w zbiegu z małżonkiem; termin do wytoczenia powództwa wynosi sześć miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o otwarciu spadku, nie więcej jednak niż jeden rok od otwarcia spadku.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Ustanowienie rozdzielności majątkowej małżeńskiej

W myśl art. 17 pkt 4 KPC, sprawy o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami należą – bez względu na wartość przedmiotu sprawy – do właściwości rzeczowej sądu rejonowego

Wskazuje się, iż powództwo z art. 52 KRO ma charakter powództwa o ukształtowanie

Rozdzielność majątkowa powstaje z mocy prawa w razie ubezwłasnowolnienia lub ogłoszenia upadłości jednego z małżonków.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Uchwała
Sądu Najwyższego - Izba Cywilna
z dnia 15 października 1991 r.
III CZP 96/91

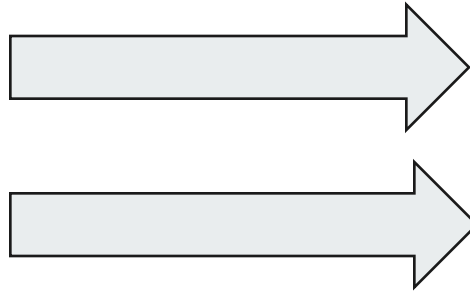
Niedopuszczalne jest dochodzenie jednym pozwem żądania rozwodu oraz zniesienia wspólności majątkowej z datą wsteczną.

Postępowanie w sprawach małżeńskich

Powództwo o unieważnienie/ ustalenie istnienia bądź nieistnienia małżeństwa

PROKURATOR

MAŁŻONEK/ KURATOR

MAŁŻONEK/ KURATOR

Postępowanie w sprawach pomiędzy rodzicami a dziećmi

Postępowania odrębne uregulowane w art. 453–458 KPC obejmują sprawy o:

- 1) ustalenie macierzyństwa;
- 2) ustalenie ojcostwa;
- 3) zaprzeczenie macierzyństwa;
- 4) zaprzeczenie ojcostwa;
- 5) ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa;
- 6) rozwiązanie przysposobienia.

Postępowanie w sprawach pomiędzy rodzicami a dziećmi

Właściwość rzeczowa sądu (art. 17 pkt 1 KPC)

Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy:

o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe **oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia;**

Właściwość miejscowa sądu (art. 42 KPC)

Powództwo ze stosunku między rodzicami a dziećmi oraz między przysposabiającym a przysposobionym wytacza się wyłącznie przed sąd miejsca zamieszkania powoda, jeżeli brak jest podstaw do wytoczenia powództwa według przepisów o właściwości ogólnej.

Postępowanie w sprawach pomiędzy rodzicami a dziećmi

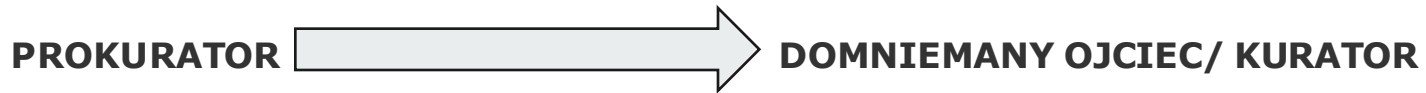
Powództwo prokuratora o ustalenie macierzyństwa

Postępowanie w sprawach pomiędzy rodzicami a dziećmi

Powództwo prokuratora o ustalenie ojcostwa

Postępowanie w sprawach pomiędzy rodzicami a dziećmi

Powództwo prokuratora o zaprzeczenie ojcostwa

PROKURATOR

DZIECKO

MATKA DZIECKA

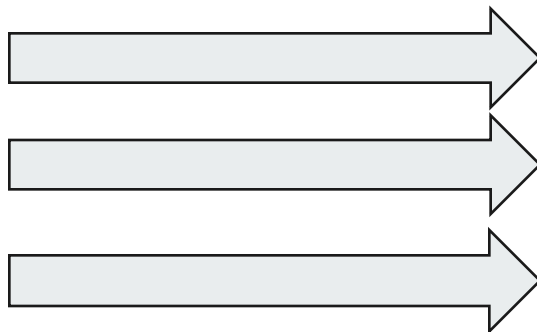
MAŻ MATKI DZIECKA/ KURATOR

Postępowanie w sprawach pomiędzy rodzicami a dziećmi

Powództwo prokuratora o zaprzeczenie macierzyństwa

PROKURATOR

DZIECKO

**KOBIETA WPISANA W AKCIE
JAKO MATKA DZIECKA/ KURATOR**

**MĘŻCZYŻNA, KTÓREGO
OJCOSTWO USTALONO Z
UWZGLĘDNIENIEM
MACIERZYŃSTWA/ KURATOR**

Postępowanie w sprawach pomiędzy rodzicami a dziećmi

Powództwo prokuratora o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa

PROKURATOR

DZIECKO/ KURATOR

**MĘŻCZYZNA, KTÓRY UZNAŁ DZIECKO/
KURATOR**

MATKA DZIECKA

Postępowanie w sprawach pomiędzy rodzicami a dziećmi

Powództwo prokuratora o rozwiązanie przysposobienia

